

N:o 132.

Af herr **C. R. Johansson** i Jönköping m. fl., om anslag till anordnande af en utbildningskurs i hälsolära och alkohologi för ämneslärare vid seminarierna och de allmänna läroverken.

Vid 1904 års riksdag hemställde biskop K. H. G. von Schéele, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes vidtaga de åtgärder, som erfordrades för beredande af tillfälle åt lärare i naturkunnighet vid de allmänna läroverken äfvensom seminarierna att mot ersättning af allmänna medel under sakkunnig ledning genomgå en kurs till inhämtande af de för en verksammare nykterhetsundervisning nödiga insikter i alkohologi. Med åberopande af de i ett föregående offentligt utlåtande anförda grunder motiverade herr von Schéele sin hemställan på följande sätt: »Då genom nådig remiss den 7 november sistlidna år Visby domkapitel jämte öfriga stiftsmyndigheter i riket anbefallts att afgifva underdånigt utlåtande öfver en af professor C. Wallis m. fl. hos statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjord framställning rörande vissa önskemål till befordrande af nykterhet hos vårt folk, hade jag som ordförande i sagda domkapitel den 23 därpå följande december anledning att, under förklarande af min anslutning i allo till den af petitionärerna gjorda framställningen, därjämte i likhet med läroverkskollegiet uttala önskvärdheten af att tillfälle måtte beredas lärare i naturkunnighet vid de allmänna läroverken äfvensom seminarierna att mot ersättning af allmänna medel under sakkunnig ledning genomgå en kurs i hithörande stycken.»

Andra Kammarens första tillfälliga utskott behjärtade det i herr von Schéeles motion framställda önskemålet, men hemställde, att, som frågan

till följd af den af herr von Schéele i hans motion åberopade, af svenska läkarnas nykterhetsförening inlämnade skrifvelsen vore under utredning, Andra Kammaren måtte för närvarande afslå motionen. Vid ärendets behandling i Andra Kammaren bifölls denna hemställan.

Sedan sålunda behofvet af förbättrad undervisning i rusdrycksläran åt seminarielärare och lärare vid allmänna läroverken blifvit bragt på tal, har i Riksdagen af herr E. Wavrinsky önskvärdheten af en grundligare undervisning i hälsovårdslära i alla våra offentliga skolor i flera motioner framställts. Riksdagen har år 1906 behjärtat detta kraf och i skrifvelsen n:o 79 till Kungl. Maj:t hemställt, »det Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att undervisningen i hälsolära vid våra offentliga skolor måtte blifva bättre tillgogosedd än hvad hittills varit fallet». Sin hemställan motiverar Riksdagen därmed, att »ehuru hälsoläran som undervisningsämne redan fått en viss plats i våra allmänna skolor, måste emellertid å andra sidan erkännas, att undervisningen i detta ämne ingalunda hittills blifvit tillgodosedd i samma grad, som ämnets betydelse kräfver».

Orsakerna till det senast omnämnda sakförhållandet anser Riksdagen vara flera, bland andra äfven lärarnas i naturkunnighet vid våra allmänna läroverk äfvensom folkskollärarnas bristande utbildning i hälsolära, hvilket ämne Riksdagen anser fortfarande som hittills böra vara ej ett särskildt undervisningsämne, utan ett ämne, i hvilket undervisning meddelas i samband med undervisning i naturkunnighet. Riksdagen föreslår därför, att »för så väl högre som lägre skolor beredes tillgång på lärare och lärarinnor med nödig utbildning för att rätt leda undervisningen i hälsolära».

Vidare beslöt Riksdagen år 1905, att af de afgifter, som inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom af den nettovinst, som från enligt samma förordnings 21 § bildade bolag skall ingå till statskontoret, en procent skall afsättas för att användas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder». Riksdagen uttalade i samband med detta beslut, att medlen i fråga borde företrädesvis nyttjas till undervisning om rusdryckernas natur och verkningar.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning har i en skrifvelse till Konungen ägnat frågan om dessa medels användning en ingående uppmärksamhet, och ur denna skrifvelse anför vi följande: »för centralförbundet för nykterhetsundervisning, bestående af representanter för landets alla nykterhetssällskap, med syfte att skapa och främja en allmän upplysningsverksamhet på detta område, har ofvan nämnda beslut varit af särskildt intresse. Och inom förbundet hafva mycket ingående öfverläggningar förekommit rörande genom hvilka åtgärder det med nyss nämnda medels afsättande afsedda syftet bäst och säkrast skulle vinnas.»

»Dessa öfverläggningar gäfvos till resultat, att det ojämförligt bästa sättet ansågs vara, att — i enlighet med hvad särskilda utskottet n:o 2 vid riksdagen 1905 anförde — medlen användas till anordnandet af undervisning för lärare och lärarinnor i afsikt att bibringa dem kompetens att meddela den i kungl. cirkuläret af den 4 nov. 1892 påbjudna undervisningen om de rusgifvande dryckernas natur och verkningar. Erfarenheten har nämligen gifvit vid handen, att de nuvarande lärarna i allmänhet icke äga sådan kompetens, hvilket icke heller kan begäras, då någon utbildning härutinnan icke stått dem till buds.»

»För att sakkunniga personer på olika undervisningsområden skulle bli i tillfälle att gemensamt utreda och pröfva denna fråga, anmodades professorn i fysiologi vid Uppsala universitet, med. dr Hj. Öhrvall, rektorn vid Uppsala seminarium H. M. Dahlgren, lektorn i naturalhistoria och kemi vid Södermalms högre allmänna läroverk, docenten fil. dr K. H. Bohlin, föreståndarinnan vid statens normalskola för flickor, fröken Mathilda Widegren, t. f. öfverläraren Mats Dalberg, folkskoleinspektören, professorn Frans v. Schéele, e. o. professorn i patologisk anatomi vid karolinska institutet, med. dr Curt Wallis, och ledaren af centralförbundet för nykterhetsundervisning, fil. kand. Aug. Ljunggren, att afgifva yttrande och förslag öfver bland annat äfven åtgärder för främjande af den nuvarande lärarekårens utbildning i berörda ämne.»

Ur nämnda sakkunnigas yttrande — hvilket finnes bifogadt centralförbundets skrifvelse till Kungl. Maj:t — tillåta vi oss citera följande:

»Enär grundvalen för en effektiv nykterhetsundervisning är lärarens egen utbildning i ämnet och enär den nuvarande lärarekåren ej förut i någon nämnvärd mån lämnats tillfälle att erhålla denna utbildning, torde det vara nödvändigt, att detta missförhållande snarast och i möjligaste mån afhjälpes. Härvid måste vi likväl bestämdt betona, att de åtgärder, som af oss föreslås, böra betraktas som endast provisoriska, till dess att mera effektiva sådana vidtagas. Vi anse det nämligen såsom en nödvändig åtgärd, att statsmakterna sörja för lärarekårens utbildning i ifrågavarande ämne, för hvilket ändamål det synes oss i första rummet nödvändigt, att lärostolar i hygien inrättas vid universiteten, detta så mycket mer som innevarande års Riksdag till Kungl. Maj:t uttalat önskvärdheten af större utrymme för hälsoläran och i samband därmed läran om rusdryckerna. Men till dess att detta kan ske, får man nöja sig med hvad under nuvarande förhållanden är uppnåeligt. Som ett första steg till bibringande af den utbildning, som enligt vår mening är alldeles nödvändig, vilja vi föreslå, att centralförbundet för nykterhetsundervisning utvidgar sin undervisningsverksamhet därhän, att utbildningskurser årligen anordnas, så länge

detta kan anses nödvändigt, och att dessa utbildningskurser lämpas efter de förkunskaper, som kunna förutsättas hos dem, för hvilka kurserna äro afsedda. I detta syfte vilja kommitterade inkomma med förslag till undervisningsplan för de tvenne utbildningskurser, hvilka kommittén nu går att föreslå.»

Dessa tvenne utbildningskurser, som kommittén föreslår, utgöras *dels af en mer omfattande*, förlagd till 3 månader under höstterminen och afsedd för lärare i naturkunnighet vid seminarierna äfvensom motsvarande ämneslärare vid de allmänna läroverken, och *dels af en mindre*, till 5 veckor inskränkt kurs, förlagd till sommarferierna och afsedd för folkskollärarekåren. Kommittén bilägger kostnadsförslag och motiverar dessa.

Centralförbundet har i något modifierad form antagit dessa förslag till utbildningskurser och anhåller i sin berörda skrifvelse, »det tacktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition till nästkommande lagtima Riksdag åska i anslag för anordnande af tvenne kurser i nykterhetsundervisning ett belopp af kronor 70,920 att utgå af de under år 1907 och 1908 inkomna, för nykterhetsändamål afsedda brännvinsmedel på sätt och under villkor, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva».

Det synes oss påtagligt, att, om man önskar nå det målet att göra den *nuvarande* lärarekåren — såvidt möjligt — kompetent att på ett mera tillfredsställande sätt än hittills meddela undervisning i hälsolära och alkohologi, båda dessa kurser måste anordnas och fristående från hvarandra. Seminarielärarna, som ha att undervisa blifvande folkskollärare, och lärarna vid de allmänna läroverken, som ha att undervisa lärjungar äfven i de öfversta klasserna i de allmänna läroverken, måste äga långt större insikter i dessa ämnen än folkskollärarekåren, som endast har att undervisa folkskolebarnen. Att dessa utbildningskurser komma att kräfva relativt dryga kostnader, beror därpå, att deltagandet i dem från lärarekårens sida endast kan vara frivilligt; deltagandet förutsätter offervillighet å lärarekårens sida, och att kommitterade trots detta antagit, att kurserna ej komma att sakna lärjungar, beror på den erfarenhet man under de senaste 5—6 åren vid de af centralförbundet anordnade kurserna vunnit därom, att lärarekårens medlemmar hysa stort och lefvande intresse för ifrågavarande läroämnena. Detta intresse bör för det allmänna bästa utnyttjas, men detta kan ej ske, om ej tillfälle beredes dessa lärare att på det allmännas bekostnad inhämta det ökade vetandet; lärarnas ekonomiska ställning lägger hinder i vägen för dem att själfva bekosta kurserna samt vidkännas omkostnaderna för resor och vivre under kurstiden. Centralförbundet föreslår, att kostnaderna skola utgå af den procent af brännvinsmedlen, som i första rummet för nykterhetsundervisning blifvit af Riks-

dagen anvisad, och centralförbundet tänker sig, att dessa medel skulle vara disponibla under år 1908, då de inflyta. — Från statskontoret har nu visserligen upplysts, att medlen ej förrän i april eller maj år 1909 kunna disponeras, och vi våga ej afgöra, om Riksdagen äger befogenhet att i förväg disponera dem för utgifter under 1908. Men vi äro af den åsikten, att särskildt den ena af dessa kurser utgör ett så viktigt statsändamål, att den så snart som möjligt, alltså som centralförbundet föreslår, redan år 1908 bör komma till stånd.

Det ojämförligt viktigaste, man med sådana utbildningskurser vill och kan vinna, utgöres af en sådan utbildning af folkskollärarekåren, att den på mera tillfredsställande sätt än hittills kan fylla det denna lärarekår redan ålagda värfvet att undervisa i hälsolära och alkohologi. Vår folkskollärarekår utbildas vid seminarierna. Vill man, att de blifvande folkskollärarna bättre än de nuvarande skola sättas i stånd att fylla detta sitt värf, måste de vid seminarierna kunna få en sådan utbildning, och detta önskemål förutsätter, att seminarielärarna själfva må få tillfälle till en bättre utbildning i hälsolära och rusdryckslära, än de hittills kunnat få. Här kan ett stort mål vinnas med relativt liten kostnad, ty den kurs, genom hvilken alla de 14 ämneslärarna vid våra seminarier kunde vinna denna utbildning, är beräknad att draga en kostnad af endast 25,230 kronor. Vi våga därför föreslå, att denna summa redan på 1908 års stat måtte uppföras, och gå nu att i korthet redogöra för detta förslags detaljer, sådana de framställts af ofvan nämnda kommitterade.

Kursen bör omfatta de tre höstmånaderna september—november, och af denna tid förutsättas 12 veckor anslagna till föreläsningar och öfningar. Kommitterade anse enhälligt, att kursen ej bör göras kortare, om den skall blifva tillfredsställande; i den bör nämligen ingå praktiska öfningar och laborationer, visserligen elementära, men dock kräfvande ej obetydlig tid. Man kan ej förkorta kursen till 2 månader, om man vill vinna godt resultat; denna förkortning vore frestande ur ekonomisk synpunkt, emedan kursen då kunde förläggas till sommar månaderna, men det senare skulle i mycket hög grad förminska utsikterna att vinna deltagare i kursen, emedan denna i sådant fall skulle upptaga största delen af ifrågavarande lärares ändock korta sommarferier. Kursen bör därför förläggas till en läsetermin, och för möjligheten att erhålla vikarier åt dessa ämneslärare är lämpligt att förlägga den till höstterminen. Den dagliga undervisningstiden medelst föreläsningar och öfningar är upptagen till 4 timmar för att lämna deltagarna tillfälle till självstudium under kurstiden. Kostnadsförslaget ställer sig då på följande sätt.

Fyra föreläsningar dagligen à 20 kronor	5,760: —
Undervisningsmateriel, lokaler m. m.	800: —
Resor för 14 personer à 40 kronor	560: —
Dagtraktamente à 5 kronor	5,880: —
Vikariatsarfvode à 880 kronor	12,320: —
<hr/>	
Summa kronor	25,320: —

Vi anhålla att inom den närmaste framtiden få till motionen foga en detaljerad timplan öfver föreläsningarna och öfningarna vid den tillämnade kursen.

Denna afser att i främsta rummet lämna seminarielärare ökad utbildning i hälsolära och rusdryckslära, hvarigenom den blifvande folkskollärarekårens tidsenliga utbildning i dessa ämnen betryggades. Medlemsantalet i kursen vilja vi därför föreslå till 14, alltså antalet lärare i naturkunnighet vid seminarierna. Men då det utan tvifvel kan inträffa, att, till följd af omöjlighet att få vikarier, några af dessa seminarielärare icke kunna delta i kursen, vilja vi föreslå, att vederbörande ämneslärare från allmänna läroverk beredas tillfälle att på enahanda villkor utfylla antalet. Till följd af nyss omnämnda förhållande torde det blifva nödvändigt att ett följande år upprepa kursen, för att alla seminarielärare i naturkunnighet måtte få tillfälle delta i densamma, hvarvid naturligtvis kostnaden bör bestridas ej af statsmedel, utan af den andel i brännvinsmedlen, som för nykterhetsändamål enligt Riksdagens beslut blir afsatt. Vi vilja här påpeka, att då inträffar, att Riksdagen får sin uttalade önskan om lärarekårens bättre utbildning i hälsolära uppfylld utan särskild kostnad för statsverket.

Ofvan redan flera gånger citerade kommitterade föreslå, att anordnandet af de af dem föreslagna tvenne kurserna skulle öfverlämnas åt centralförbundet för nykterhetsundervisning, och de föreslå, att i så fall den kontroll, som staten redan nu utöfvar öfver centralförbundets verksamhet, borde utvidgas på så sätt, att Kungl. Maj:t utnämner en inspektor för förbundets verksamhet i likhet med hvad som äger rum beträffande arbetareinstitut m. fl. af staten understödda institutioner. Centralförbundet har, med någon tvekan, förklarat sig villigt att åtaga sig ett sådant ordnande af de tvenne kurserna, och vilja vi föreslå samma sätt att få kurserna ordnade. Kurserna afse båda hufvudsakligen att få folkskollärarekårens, såväl den blifvandes som den nuvarandes, utbildning i hälsolära och rusdryckslära tillbörligt tillgodosedd, och kurserna böra därför stå i samband med hvarann och helst skötas af samma lärare. Deras anordnande tar både tid och intresse i anspråk, och centralförbundet har visat vid anordnandet af sina undervisningskurser sig mäktigt att på särdeles

tillfredsställande sätt sköta sådant organisationsarbete, hvartill kommer, dels att dessa sistomnämnda centralförbundets kurser omfattats med synnerligt förtroende af lärarekåren, dels att det väl vore svårt att finna någon annan därtill kompetent myndighet, som funne sig hågad att utan ersättning och endast af nit för den goda saken underkasta sig så mycket arbete. Förslaget att utvidga statens kontroll öfver centralförbundets verksamhet genom tillsättandet af en inspektor biträda vi så mycket hellre som erfarenheten visat, att en sådan inspektor ej blott blir en statens kontrollant, utan äfven i regeln vinner sådant intresse för den institution, han har att öfvervaka, att han ägnar intresse och arbete åt institutionens förkofran.

På grund af hvad vi nu anfört, hemställa vi,

att Riksdagen måtte på extra ordinarie stat för år 1908 anslå ett belopp af 25,320 kronor till anordnandet af en utbildningskurs i hälsolära och alkohologi för ämneslärare vid folkskoleseminarierna och de allmänna läroverken.

Stockholm den 24 januari 1907.

<i>Robert Johansson.</i>	<i>K. H. Gez. von Schöele.</i>	<i>Curt Wallis.</i>
<i>Edvard Wavrinsky.</i>	<i>E. A. Nilson.</i>	<i>L. J. Carlsson.</i>
<i>Linus Lundström.</i>	<i>Fr. Berglund.</i>	<i>Ollas A. Ericsson.</i>
<i>Jakob Pettersson.</i>	<i>W. Bengtsson.</i>	<i>Carl Johansson, Afösa.</i>
<i>A. A. Eriksson.</i>	<i>John Erlansson.</i>	<i>Nils Jönsson.</i>
<i>J. M. Johansson.</i>	<i>Aug. Larsson.</i>	<i>M. Sundström.</i>
<i>Oskar Berg.</i>	<i>Eric Jonsson.</i>	<i>Per N:son Bosson.</i>
<i>Joh. Johansson.</i>	<i>Nils Larsson.</i>	<i>Axel Lundblad.</i>
<i>S. J. Enander.</i>	<i>P. Hörnstén.</i>	<i>L. Gust. Broomé.</i>
<i>E. C. Kropp.</i>	<i>E. A. Leksell.</i>	<i>E. Sundin.</i>
<i>Karl Hultkrantz.</i>	<i>O. Anderson.</i>	<i>J. Andersson, Baggböle.</i>
<i>J. Hellgren.</i>	<i>M. Matsson.</i>	<i>Ivan Svensson.</i>
<i>Carl Jansson i Edsbäcken.</i>	<i>Albin Ahlstrand.</i>	<i>Julius Centerwall.</i>
<i>Per Pehrsson i Österby.</i>	<i>Ernst Beckman.</i>	<i>Karl M. Lindh.</i>
<i>Alfr. Lundgren.</i>	<i>W. Johansson, Öija.</i>	<i>J. E. Ericsson.</i>
<i>A. Thylander.</i>	<i>S. H. Kvarnzellius.</i>	<i>Karl Otto.</i>
<i>J. G. Forsberg.</i>	<i>G. M. Sandin.</i>	<i>Adolf Janson.</i>
<i>Carl af Burén.</i>	<i>L. J. Jansson i Djursätra.</i>	<i>Gottfr. Thavenius.</i>
<i>E. L. Camitz.</i>	<i>Axel Rune.</i>	<i>Värner Rydén.</i>
<i>Aug. Nilsson.</i>	<i>Joh. Ström.</i>	<i>A. J. Christierson.</i>
<i>Carl Gustafsson.</i>	<i>O. Alfr. Berg.</i>	<i>R. A. Wavrinsky.</i>
<i>Ol. Olsson i See.</i>	<i>Oscar Forssling.</i>	<i>Rob. Karlsson.</i>
<i>A. P. Risberg.</i>	<i>Knut Kjellberg.</i>	<i>Karl Warburg.</i>